

Sihtasutuse Eesti Maaelumuuseumid (MeMu) 2024. a tegevusaruanne

29.03.2023. a kinnitatud sihtasutuse arengukava (aastateks 2023-2026) järgi on sihtasutuse missioon toetada maaelu ja maa kultuuripärandi väärtustamist ning aidata kaasa keskkonnahoidliku toidutootmise ning kestliku loomapidamise põhimõtete populariseerimisele ühiskonnas.

2024. aastal külastas MeMu tegevuspaiku kokku 54 027 inimest, mis on 6047 inimese võrra eelmisest aastast enam.

Arengukava eesmärkide täitmine 2024. aastal:

Eesmärk 1: Maaelumuuseumid on Eesti mitmekesisemaid muuseumihariduse keskusi, mille elamuslikud ja mitmekülgsed programmid tekitavad huvi maaelu vastu.

Viidi läbi plaanipärased programmid lastele ja noortele. Kokku külastas 770 programmi 16 267 last ja noort. Eelmise aastaga võrreldes on läbiviidud programmide arv 18 võrra väiksem ning 203 last vähem. Koolid ja perekonnad on muutunud hinnatundlikumaks ja kurdetakse transpordi kalliduse üle. Planeeritud rahakäibest on täidetud 83%. Kuigi 2023. aastal oli vastav protsent 87, on rahaline tulemus 28 699€ võrra eelmisest aastast suurem.

Toimused Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi (REM) poolt toetatud Eesti toidu programmid Kurgja (CRJ) tegevuskohas (toetus 20 000€): 4432 last 238 grupiga. Kokkuleppel SA nõukoguga kasutati 40 000€ ulatuses toetusraha EPM-i uue näituse projekteerimiseks.

Näituse projekteerimise ja osalise teostamise leping on sõlmitud 31. juulil ning näituse esimene osa valmib 2025. aasta aprillis ja luuakse programmide jaoks 2026. aastaks uus õpikeskkond „Maaelu uudishimukeskus (MUHK)“.

EPMs valmis uus programm tervislikust toitumisest, kevadel käivitus CRJ-s uus ellujäämisprogramm „Kui tuled ei põle ja vett ei ole“. Lastele õpetatakse välitingimustes lõkke tegemist, kohalikust toorainest toidu valmistamist ja puhta vee hankimist. Õppe tagasiside on olnud väga positiivne ning programmi on lisaks koolidele tellinud ka pered.

Jätkus Ülenurme laste huvitegevuse ring, milles osaleb 7 Kambja valla last.

Täiskasvanute koolituses osales kolmes tegevuskohas kokku 254 inimest. See on 6 inimese võrra rohkem kui eelmisel aastal. Suurimad olid THK-s korraldatud seminarid tori hobusest, veterinaariast ja sõiduohutusest.

IV kvartalis olid kõige populaarsemad aasta lõpu ja jõuluprogrammid. Tunnustamist väärrib CRJ jõuluprogrammides osalenute arv – 741, EPMs osales jõulu haridusprogrammides 301 last, lisaks jõulu eriprogrammides 623 inimest.

Tori Hobusekasvanduse (THK) ratsakooli õpilaste arv on stabiilselt 32. Kool toimib vastavalt litsentseeritud programmile. THK muuseumisse võeti tööle muuseumipedagoog. See on uus ametikoht, mis asendab ühte senist külastusjuhti.

Vastavalt koostöölepingule Ülenurme Gümnaasiumiga toimusid EPM-is 8. ja 6. klasside tunnid. See haridustöö on nomineeritud ka Eesti Muuseumide Aastaauhindadele haridustegevuse kategoorias, st valitud kolme parema hulka.

EPM-is toimus aasta jooksul 2 lastelaagrit, kus osales kokku 37 last. Kurgjal toimunud lastelaagris osales 22 last ning Tori ratsalaagris 7 last.

Eesmärk 2: Maaelumuuseumid tutvustavad põllumajanduse ja maaelu eri tahke üllataval, põneval ja kaasahaaraval moel, pakkudes näituste ja elava keskkonna kaudu küllastajatele autentset ja kordumatut elamust.

24. aprillil avati Tartu2024 raames „Peedist pesumasin“ näitus. See on Tartu Linnamuuseumide ja Eesti Maanteemuuseumi ühisprojekti üks osanäitus. Ekspositsiooniks korrastati isetehtud traktoreid, mis jõudsid tehnikamaja I korrusele.

II korrusel on aianduse, köögi ja elutubade ning sahvri ja keldri teemad läbi isetegemise. Kujundajaks Blueray OÜ. Et tegu on populaarse näitusega, siis pikendatakse selle lahtioleku aega kuni 2025. aasta IV kvartalini.

„Peedist Pesumasina“ kolme muuseumi ühine kommunikatsioon on nomineeritud ka Eesti Muuseumide Aastaauhindadele kommunikatsioonitegevuse kategoorias, st valitud kolme parema hulka.

Samuti on restaureerimistöö aastaauhinna nominendiks restaureeritud roomiktraktor KD-35 (osaline taastamine ja konserveerimine). Projektiga seotud isikud on Karl Käärrik, Georg Toon ja Karl Raudpuu.

I kvartalis algasid Maaelu UudisHimuKeskuse (MUHK) ettevalmistustööd.

Eesmärk on avada 2025.aasta aprillis laudahoones MUHKi esimene osa, mis hõlmab senise elusloomade ala, lisaks näituse loomade heaolust ning laieneb laudahoone teisele korrusele avatud hidlasse.

2026. aastaks peab valmima peanäitusemajas uus mullateemaline näitus.

30.mail välja kuulutatud hanke võitis Motor OÜ, kellega sõlmiti leping uue näituse projekteerimise ning loomade heaolu näituse teostamiseks. Maksumuseks kujunes 169 000€. REM toetus toiduprogrammist näituse projekteerimiseks on 40 000€. Muinsuskaitseameti muuseumide kiirendi toetus projekteerimiseks ja näituse tootmiseks on 52 389€ + omaosalus. Omaosaluse vajadus kokku on 76 611€.

Kevadel uuendati EPM-i aiamaa ja külvati seemned. Võeti tööle hooajaline aednik. Tärgranud aed- ja põlluviljad varustati siltidega. Ka CRJ-i aiamaa, lillepeenrad ja põllud olid suvel eeskujulikult hooldatud ning küllastajatele eksponeeritud.

EPM-is valmistati ette CRJ-s eksponeerimiseks uus atrade näitus, mis avati augustis seoses Tartus toimunud künni maailmameistrivõistlustega. Võistlustel osalejate ekskursioonid toimusid ka teistesse MeMu tegevuskohtadesse.

Novembris avati Kurgjal pop-up näitus pulmakleitidest ja mängiti läbi C.R. Jakobsoni 150 aasta tagune pulmatseremoonia.

Koostati ideekavand Rahvakultuuri Keskusele kanda tori hobuse areustraditsiooni Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse. Idee kiideti heaks ja MeMu koostas taotlusedokumendi „Tori tõugu hobuse areuskultuur: teadmised, oskused ja tegevused“ UNESCO Eesti rahvuskomiteele.

Nimistusse kandmiseks tehti taotlus KULKA-le, et filmida üles traditsioonilisi üritusi. Taotlus rahuldati. THK-s jätkusid endiste hobusekasvatajatega. Kohtumisõhtud salvestati ja mälestused transkribeeriti. Ka filmiti projekti jaoks loogarakendite paigaldamist.

1.novembril avati Tori Hobusekasvanduses väike näitus Voldemar Luhti puidust nikerdatud hobustest. Selleks kohaldati senist väljapanekut Tori muuseumiruumides.

2024. aastal külastas MeMu näitusi kokku 7113 tasulist üksikkülastajat, 2317 kuni 8-aastast last ja 3202 tasuta täiskasvanud külastajat. Võrreldes eelmise aastaga on üksikkülastajaid rohkem kõigis tegevuskohtades. Tuleb märkida, et THK muuseum oli I kvartalil tööjõuprobleemide tõttu avatud vaid ettetellimisel. Näitusekülastuste piletitulu oli 44 055€, mis on eelmisest aastast 7112€ võrra rohkem.

Eesmärk 3: Maaelumuuseumidel on esinduslikud, hästi hoitud ja kättesaadavad maakultuuripärandi muuseumikogud ning missioonile vastav teadustegevus.

2024. aasta jooksul kirjeldati MuIS süsteemis 598 museaali. Digiteeriti kokku 1672 faili. Parandati 1646 digihoidlasse lisatud faili. Seoses MuIS 2 töö häiretega pole MeMu-l võimalik oma tööd plaanipäraselt täita.

SA Eesti Maaelumuuseumide museaalidest on tänaseks MuIS-is kirjeldatud 83% ja digiteeritud 74%. Häirete eest kannab vastutust Muinsuskaitseamet, kes on ka teatanud, et ei nõua 2026. aastaks 100% täitmist. Oluline on, et muuseumikogu kirjeldamise ja digiteerimise protsess jätkuks ja kajastuks aasta tööplaanides, aga konkreetsed tähtajad tühistati.

Teostati ja tähtaegselt lõpetati korriline inventuur foto- kunsti-, fono-, muusika-, filmi- ja videokogus. Korrastati ja süstematiseeriti hoidlaid, museaalide paremaks hoiustamiseks soetati spetsiaalsed nõuetekohased hoidlariulid. Transkribeeriti vestlusõhtu O. Saveliga ja H. Kavakuga.

EPM-i konservaatorid valmistasid ette „Peedist pesumasina“ ja „Las rahu harib põldu“ näituste museaale, samuti Voldemar Luhti näitust ja valmistasid vajalikke rekvisiite.

25.10 toimus Tartu Linnamuuseumis linnaajaloo päev, teemal „Muuseumilt kogukonnale, kogukonnalt muuseumile“. Fookusel oli näitus „Peedist pesumasina“. muuseumi poolt tegi ettekande Mari-Liis Tammiste.

30.10 - 2.11 toimus ERM-s rahvusvaheline konverents „Jätkusuutlikkus praktikas: isetegemine, parandamine, taaskasutus ja innovatsioon“, kus viisime läbi taaskasutuse töötoa.

Eesmärk 4: Maaelumuuseumid pakuvad oma eripärasele tegevusvaldkonnale vastavaid mitmekülgseid ja elamuslikke teenuseid.

Toimusid plaanilised suurüritused: kõigis tegevuskohtades toimusid traditsioonilised üritused: vastlad, muuseumiöö ja jõulusündmused.

Lisaks CRJ-s toimus Sakala tee matk 17. märtsil, lihavõtted 31. märtsil, EPM-is toimus volbriöö 30. aprillil, THK-s täkupäev 1. mail, EPM-is lemmikloomapäev 25. mail, THK-s lastekaitsepäev 1. juunil, EPM-is ja CRJ toimusid jaaniõhtud 21. ja 23. juunil, 11. augustil võõrustasime CRJ künni MM avamise külalisi ja toimus talupäev.

20. augustil toimusid THK-s tori hobuste üleriigilised jõudluskatsed ja aastanäitus.

EPM-is toimus 6. septembril sügislaad ja Tõulooma päev ja THK-s 7.-8. septembril Tori Karikas ja tori tõugu hobuste GP.

1.novembril avasime suurehituse – tori uue ratsamaneži ansambel Terminaatori kontserdiga.

Suurüritusi külastas kokku 14 138 inimest, käive 68 054€. Külastatavus on eelmisest aastast 1241 inimese ja 3072€ võrra suurem ja seda peamiselt Toris pärast maneeži avamist kohe toimuma hakanud ratsavõistlustele.

EPM-i suurürituste külastajate arv jäi planeeritust vähemaks eelkõige Jaaniõhtu tõttu, kuna Kambja vald korraldas samal ajal vallas oma tasuta jaaniõhtu ja külastajate rahakotti mõjutas ka järgmise päeva Tartu24 laulupidu. CRJ jaaniõhtu oli aga eelmisest aastast rahvarohkem.

Era- ja korporatiivsete klientide tellimusi oli kokku 10 332 inimesele ning käive 54 670€. Siia on arvestatud ka EPM-s esmakordselt lavale toodud suveetenduse „Õnne valem“ külastajad ja tulu. **Aastaplaan on täidetud kahekordselt.**

CRJ toitlustajad teenindasid peamiselt haridusprogrammide õpilasi. EPM-is pakub toitlustusteenust koostööpartner „Leviso“ ja THK-s „Tori maitset“. Toitlustuse käive oli 24 778€, mis on peaaegu eelmise aastaga samaväärne. Kaubandusteenuseid pakuti kolmes tegevuskohas kokku 18 941€ eest. See moodustab aastaplaanist 118% ja on eelmise aasta käibest 2622€ rohkem.

MeMu kommunikatsioon toimib vastavalt kommunikatsiooniplaanile. Kasutatakse nii kohalikke infoandjaid kui sotsiaalmeediat.

Eesmärk 5: Maaelumuuseumid on optimaalselt, energia- ja ressursitõhusalt ning efektiivselt majandatud asutus.

MeMu 2023. a majandusaasta aruanne kinnitati 26. märtsil 2024.

Põllumajandustegevuse omatulu käive oli 180 063€ (112% aastaplaanist). See on rahavoogudelt mõnevõrra väiksem eelmisest aastast, kuna me müüsimme metsa

oluliselt vähem. Põhiline sissetulek tuleb hobuboksides rendist. Tegevused kulgesid plaanipäraselt.

2024. aastal investeerisime põllutöömashinadesse (soetasime uue kaaruti ja paakhaagise) ja ka edaspidi tuleb seda teha. Masinad vananevad ja lagunevad.

Vastavalt ohustatud tõugude määrusele oli MeMu sunnitud viima 12 tori A-tõugu hobust ajaloolisest tõuraamatust, mida haldab EHS, üle uude THS poolt hallatavasse tõuraamatusse, et säilitada hobuste ohustatuse kriteerium.

Vastavalt PRIA MAK taotlusvooru projektile toimus THK maneeži plaanipärane ehitus. Maneeži ehituseks on makstud EPM vahenditest välja 1 670 764€. PRIA-le esitati täiendav taotlus seoses ehitushangete hindade odavnemisega, kuna MeMu-le oli lubatud toetust 2,1 milj. CRJ-s sai valmis sõnnikuhoidla projekt ja ehitus (kulu 64 260€), THK sõnnikuhoidla ettevalmistustööde maksumus oli 58 601€. CRJ-s tehti parandus- ja renoveerimistöid 46 740€ eest. Investeeringute kulu oli kokku 1 840 365 €, mis on 130% eelarves planeeritust (tänu täiendavale taotlusele).

Eesmärk 6: Maaelumuuseumid on motiveeriva töökeskkonna ja professionaalse kollektiiviga ühteoidev, arenev ja hästi juhitud organisatsioon, mis järgib rohelist muuseumi tegevuspõhimõtteid.

26. veebruari toimus kõigi tegevuskohtade töötajate ühine üldkoosolek, kus tehti eelmise aasta kokkuvõtteid ja tutvustati uue aasta tööplaani. Viidi läbi töötajate rahulolu-uuring. Rahulolu määr on 77%. Töötajatele võimaldatakse tervisekulusid ja kaugtööd.

Alates novembrist toimuvad iganädalased infokoosolekud, mis on avatud kõikidele töötajatele. Põhjuseks oli töötajate mure kommunikatsiooni puudumise üle.

Teenitud omatulu on 607 908€, mis on 117% planeeritust. Võrreldes eelmise aastaga on tulemus 96 363€ võrra väiksem seda vähenenud metsamüügi tõttu (2023. oli metsa müük 235 981, 2024. aastal 56 555).

Tööjõukulud kujunesid 104% planeeritust ning majandamiskulud 98%.

Kokkuvõttes on sihtasutuse tegevus kulgenud tasakaalukalt ja eelarve võimalusi ning rahavoogusid arukalt juhtides. Suurimad riskid olid seotud PRIA MAK investeeringu hangete ja lisataotlusega ning EPM-i näituse MUHK hanke ettevalmistustega.

MeMu nõukogu käis koos kahel korral ja kolmel korral oli elektrooniline Teams-kanali koosolek. Kinnitati 2024. a tööplaani ja eelarvet ning kinnitati 2023. a majandusaasta aruanne. Jooksvate küsimustena jälgitakse MeMu majandustulemusi. 14. novembri koosolekul kiitis nõukogu heaks 2025. aasta tööplaani ja eelarvet ning sai ülevaate MUHK2 näituse kontseptsioonist ja arengutest.

10. detsembril pikendati nõukogu esimehe Alo Aasma volitusi järgmiseks perioodiks.

Senise juhatuse liikme Merike Langi 5-aastane leping lõppes 31. juulil. Nõukogu korraldas aprillis avaliku konkursi uue juhatuse liikme valimiseks ning valituks osutus

Kadi Valner, kellel on varasemast Maanteemuuseumi ja Jääajakeskuse juhtimise kogemus. K. Valner asus tööle 16. septembril. 1. augustist 15. septembrini oli juhatuse liige senine MeMu põllumajanduse- ja haldusjuht Taivo Esula.